

Radostný debut, jakého dávno již neměla česká literatura, jest „kniha domova“ *Pod křídly* od Marie Hennerové¹. Čteš, čteš a pestrá, horká vlna světla a barev, pocitů i postřehů bije ti do tváře, zalévá ti zrak. Jest to místy jako protržená hráz světla: řítí se odtamtud na tebe tolik života, že, bojíš se chvíli, nestačíš ho pojmuti. Čteš věty nabitě postřehy jako elektrinou — věty, z nichž sálají, šlehají, vystřelují ramena a větve dojmů, sensací, vzruchů jako plameny raketové.

Pod křídly jest opravdová lyrická slavnost, jako má býti každý opravdový debut umělecký; a jako o skutečných slavnostech jest tu tlak, tíseň, rozjařený hlomoz, útočné překypění a převření — bez nich nebyla by slavnost slavností, svátek svátkem. Pod křídly jest kniha duševního novoročí, kdy po prvé třeštivým spěchem letí k novému cíli nepokojné, zbojné života kolo; skutečné „saturnalie ducha“, o nichž platí slovo Novalisovo: čím pestřeji, tím lépe.

Bohatý jest smyslový život mladé autorky; avšak nejen bohatý, také čistý, jemný, laskavý při vši útočnosti a výbojnosti. Tajemství volby, které váže duši autorčinu k dětské látce této knihy, jest hledati právě v dobrodružné touze mladé smyslovosti vybití se, zahýřiti si po chuti; a kde jest k tomu větší příležitost než v látce ze života dětského, ze života raného, půl barbarského, půl živočišného?

1 - Stran 183. Nákladem Fr. Borového v Praze 1917.

„Knize domova“ rozuměl by špatně ten, kdo by ji pokládal za knihu vzpomínek. Vzpomínka jest věc velmi melancholická, odmocněná, ustydlá a rozumová, aby se z ní dala vytvořiti tato barbarsky pestrá, cigánsky roztačená a rozzpívaná kniha. Autorka mnohem spíše *vytváří* dětství v hutném, těžkém materiálu slova svou obrazností, než aby je psala jako vzpomínkovou historii výrazem zpovšechněle srozumitelnosti. Autorka tvoří *svůj dětský mythus*, v tom jest básnická hodnota této knihy.

Její postavy, její děje, její události a dobrodružství nejsou sušené vylisované vzpomínky herbářové; nikoli: jsou sám proces mythicko-básnické tvorby dětské, neboť dítě v tom právě liší se od člověka dospělého, že *žítí* a *tvorí* jsou mu jedno a totéž — teprve později, jak člověk dospívá a podléhá rutině a zvyku, rozpadá se mu obojí v dualistický rozstup více méně příkrý.

Mythem v tomto smyslu jest Irence ušlechtilý, zdržlivý sebe-překonavatel, otec o barvínkových očích s tajemstvím démonické sudby, úkradkem mu odposlouchaným v noci po dni plném mučivého dramatického napětí; mythem jest dále líbezná matka, „útlý, pohyblivý chlapec, který si na maminku jen hraje“; mythem veselý dvorný dědeček, zamilovaný těsně do svého skonu ženišsky do babičky; mythem i „bohatýrská“ babička, která když zemřela, jako příšera trápí zlomyslně ve snech dítě; mythem příživnice Janička, jakýsi lidský trpaslík rozumem, a proto jedinečný druh dětských her; mythem Mladá dívka v růžovém závoji, která poděluje neznámé děti o pouti emauzské a s níž Irenka navazuje v mysli blouznivý poměr přátelský; mythem mladicky netesaný sršatý strýc Vladimír, výstřednický podivín, který nevěří v nastuzení, pětkrát denně se koupe, chodí na druhou galerii, přichází pozdě k obědu a pobíhá po Praze i v zimě v lehkém svrchníčku.

Hmotné věci vnějšího světa mění se v tomto nazírání na závažné symboly, s nimiž jsou spojeny tajemné osudové úmluvy a náповědi; tak „červená lepenková kulička, černými čertíky posetá“, poselkyně stydlivé lásky Irenčiny k srdci otcovu, tak „modře zadechnuté oko“ mrtvé sluky, hledící „s bédnou uště-

pačností jako stará, nepřejíčná slečna“, v níž se později ve snech děvčátka proměňuje zvěčnělá babička.

Z tohoto dětského světa mythické tvorby vychází se v život mučivou, šerou a těsnou branou smrti. Úmrtím děda a báby roztržtých je svět posavadní bezpečné, nezpytavé naivnosti Irenčiny; reflexe, soudnost, přemítání, záměr a účel nastupují za báživou obraznost a plaše nehorázné snění. Přírodně vegetativné mocnosti životní postupují vládu uvědomělým silám ethickým, a především *Lásce*. To jest jemný ušlechtilý komposiční princip první knihy pí Hennerové, takový jest smysl její poslední kapitoly „Láska“.

„Vyjekla jsem, a výkřik mne probudil. Ze sna do života, z muky do muky. Neboť život už nebyl mírná samozřejmost, o níž jsem nepřemýšlela, které jsem se ani neradovala, tak bývala bezpečná; život byl nyní darovaná náhoda, kterou jsem si divě zamilovala ztroskotaneckou láskou. Ano, život teď nebyl než záhada zániku a hrůza ze smrti. Otrásavý pláč mnou zazmítal. Čeho se uchytím, jak se zachráním? Nechci-li umřít, je třeba žít! Ale kdo mně poví jak?“

Odpověď na tuto otázku jest krásně předjata již v předposlední kapitole „Hrůza“, kde matka, vběhnuvši do dětské ložnice v přízračné listopadové ráno, „v divě bezmoci jako štvaná“ oznamuje svým dvěma dětem smrt svých rodičů a nalézá v této úzkosti osvobodivé slovo:

„Děti, děti, *teď se musíme mít leprve rádi*, babička s dědečkem nám umřeli!“

Intelekt rodí se z bolesti a v bolesti, ale co první vytryskne z něho, jest tužba po sladkém řádu lásky; což mohl procítiti a v dílo básnické vtěliti, byť posud jako náповěď, jen duch platonského rodu.

Poznávání Smetany

Poznati velikého tvůrce zdá se býti něco zcela snadného, a zvláště tvůrce tak národního, jako jest Bedřich Smetana. Což není krev z krve naší, kost z kostí našich? Což nerozuměli mu hned naráz, což nezamilovali si ho naráz první posluchači Prodané nevěsty? Což nepoznávali jej milostným obcováním ty tisíce, ty desetitisíce a statisíce posluchačů pozdějších? Což není přímého styku, působení duše v duši, právě zde v díle hudebním? A není-li ho zde, kde by bylo? Což nejsou zbyteční právě zde prostředkovatelé, kritikové, vykladači?

Tak se zdá alespoň valné většině posluchačstva.

A přece jest to klam.

Víme dnes zcela určitě, že první posluchači Smetanovi pojali z jeho geniální síly opravdu jen nepatrný zlomek, jen drobty. Jest pravda, že i tyto drobty nasýtily je úplně; ale jest pravda také, že by nenasýtily již dnes nás. Jest pravda, že i ke genu takové křišťálové čistoty a takového štědrého žáru životního, jako jest Smetana, který nezahrazuje se před posluchačem nijakou úmyslnou pózou a nijakým ceremonielem, jehož umění jest jediný nabíživý posun obtížené větve stromové, musí býti *hledán* přístup, že i jeho musí býti *dosahováno* sebevýchovou, — jinak nebyl by genius zásobárnou milostných darů pro řadu pokolení a věků, pokladem síly, rozkoše, zdraví, krásy a radosti, který vystačí na staletí.

Veliký tvůrce jest velikým tvůrcem právě jen za té podmínky,